

“Una intervenció increïblement profunda”

L'historiador
Dieter Langewiesche,
de 61 anys
i catedràtic d'Història
a la Universitat
de Tübingen,
parla de la fascinació
dels alemanys
per Napoleó,
de la seva
política internacional
de reformes a Alemanya
i de la francofòbia
dels intel·lectuals.

Napoleó va visitar Aquisgrà la tardor del 1804. Els alemanys, segons diu un cronista, el van rebre entusiasmats. Van desenganxar els cavalls del carruatge de l'emperador i l'estiraven pels carrers. Quina era la causa d'aquesta “napoleomania”?

—En aquella època, Napoleó era el màxim representant d'una força de transformació. Va assumir un programa de reformes a Europa, la qual cosa va generar una gran sensació de ressorgiment a Alemanya.

—I va complir les expectatives?

—Els seus projectes ja eren revolucionaris. Va introduir el codi napoleònic. Els jueus i altres minories, els pobres o els rics, tots eren iguals davant la llei. Tothom podia, com a mínim en teoria, exercir qualsevol ofici. Es podia desenvolupar qualsevol professió sense pertànyer als gremis, la qual cosa era extremadament difícil fins aleshores. Totes eren mesures revolucionàries, encara que aquests canvis necessitessin el seu temps. Amb el codi napoleònic es va crear la societat de la propietat burgesa en què vivim actualment.

—Fins a quin punt?

—Abans no existia la propietat tal com ara l'entendem. Els camperols eren, en la seva majoria, persones que no tenien terres, només les conreaven. Ara ja podien adquirir-les, encara que primer no tinguessin diners.

—Però Napoleó només va aplicar el codi als territoris (annexionats a França) a l'oest del Rin.

—No, també era vigent, amb una forma modificada, als estats de la Confederació del Rin: Baviera, Baden o Westfàlia, dependents de Napoleó. La majoria dels alemanys vivia en aquells

estats. Fins i tot a Prússia se sentia la influència de Napoleó. Penseu, per exemple, en el servei militar obligatori establert segons el model francès.

—Quines diferències hi havia per als francesos sota el govern de Napoleó?

—El sacre imperi romanogermànic era format per més de mil estructures similars a les estatals. Molta gent pensava que això era ineficient, Napoleó també. Per això va reorganitzar el paisatge polític. El 1815 hi havia només 40 estats i milions d'alemanys van tenir de sobte nous senyors.

—Qui hi va guanyar més, amb aquesta reforma?

—El rei de Württemberg, el rei de Baviera i el duc de Baden, ja que havien ampliat enormement els seus territoris i multiplicat el nombre de súbdits. L'extensió dels estats federats del sud d'Alemanya es remunta a les decisions de Napoleó.

—I qui hi va sortir perdent?

—Sobretot l'Església catòlica. S'eliminaren els principats religiosos, es tancaren monestirs, s'expropiaren les propietats de l'Església. Els prínceps seglars només es van comprometre a fer algunes donacions regulars a l'Església, que més tard donaren lloc a l'impost eclesiàstic. Per a la gent de l'entorn de les propietats afectades, la secularització va ser una catàstrofe. Els jerarques eclesiàstics eren molt bons clients dels artesans: mantenien els hospitals i les escoles, ara a càrrec de l'estat, i en molts casos començaven a funcionar després de molts anys.

—Té una visió molt positiva de Napoleó, com un modernitzador, però les seves reformes només van servir per construir el seu imperi.

Dieter Langewiesche ha estudiat la passió que els alemanys sentien per Napoleó. El quadre evoca l'entrada a Berlín de l'exèrcit del general francès. Avui dia, més de dos segles després, l'eix París-Berlín és el motor que mou tot el procés de construcció europea.

—És cert, però això no canvia el fet que va donar via lliure a una sèrie de grans transformacions, com ara a l'aparell estatal. En molts llocs van sorgir administracions modernes, amb departaments, un ministre i competències regulades clarament. Avui tot això no ens crida l'atenció, però llavors es tractava d'una intervenció increïblement profunda.

—Per què abans regnava el caos?

—No seria just dir una cosa així. A la societat estamental, els camperols, artesans i els peons eren serfs de molts senyors: l'Església, els terratinents de la noblesa, les ciutats... A partir d'aquest moment, l'estat modern, és a dir, l'administració, tenia accés directe als particulars. Es posava en marxa una cosa que ara ens sembla del tot habitual: que les lleis, els impostos i molts altres factors estiguin directament relacionats amb l'estat.

—A partir del 1808, aquesta fascinació per Napoleó va començar a disminuir a Alemanya. Aquestes transformacions eren massa per a la gent?

—Sí, però sobretot van començar a notar que era un règim d'explotació. L'emperador els havia exprimit per treure un munt de diners, molta gent va patir el bloqueig continental, el boicot comercial a Anglaterra, i sobretot, Napoleó necessitava soldats. Centenars de milers d'alemanys no van tornar de les seves campanyes.

—Segons els propagandistes de l'èpo-

ca els alemanys també estaven indignats perquè havien d'allotjar soldats francesos.

—Sens dubte, això va intensificar la ràbia i la resistència contra Napoleó. Però això no va ser la causa de la francofòbia. A la gent, li era igual si havia d'allotjar i tenir cura d'austriacs, saxons o francesos. L'aixecament popular a Espanya contra el domini de Napoleó el 1808 va ser igual d'important.

—Per què les pretensions de l'emperador de ser un alliberador del poble quedaven desemmascarades com a propaganda?

—Va ser un senyal, també a Alemanya, i va contribuir essencialment a canviar l'estat d'ànim.

—El 1813, desenes de milers de persones es van mostrar entusiasmades per la guerra d'alliberament contra Napoleó i exigien un estat nacional alemany. Com va aparèixer de sobte aquesta eufòria nacionalista?

—Compte, la majoria no tenien aquesta idea de nació, sinó que es rebel·laven contra les càrregues.

—Nega l'existència d'un moviment nacional?

—No, però en aquella època tampoc no era un fenomen de masses. La revolució Francesa va difondre una idea de nació entre els intel·lectuals que no havia existit mai abans. A més, hi ha les experiències a les derrotes militars, com les de Prússia a Jena i a Auerstedt el 1806. Els estudiosos del nacionalis-

me han demostrat que la consciència nacional sempre es forma després d'una humiliació que es rep d'un altre. Llavors es crea una consciència contra la potència estrangera, considerada un perill per a la pròpia nació, en aquest cas, França.

—Llavors, el nacionalisme exacerbada de la guerra d'alliberament no arriba a la perversió del pensament nacional de Hitler?

—No. I tampoc no es pot desacreditar tot el moviment nacionalista. De totes maneres, molta gent veia en França un exemple de republicanisme democràtic.

—La gent culta ha publicat moltes coses, però com es pot saber què pensava la gent senzilla?

—Hem estudiat diaris i cartes de bavaresos que participaven a la campanya de Rússia. No hi ha res sobre Napoleó o sobre l'enemistat amb França. A més, molts d'ells no es consideraven alemanys, sinó bavaresos o saxons. Un dels soldats que portava un diari, supervivent de la retirada de la Grande Armée, va caure esgotat a terra quan va arribar a Baviera. Llavors, i no abans, va donar gràcies a Déu per poder trepitjar de nou terra alemanya.

Karen Andresen
Klaus Wiegrefe

© Der Spiegel

Traducció: David Egea